

Geologiasta

sisältöä matkailuun

Esimerkkejä
Uudeltamaalta

Tytyrin elämyskaivos s.10

Torholan luola s.8

Lohja

Siuntio

Inkoo

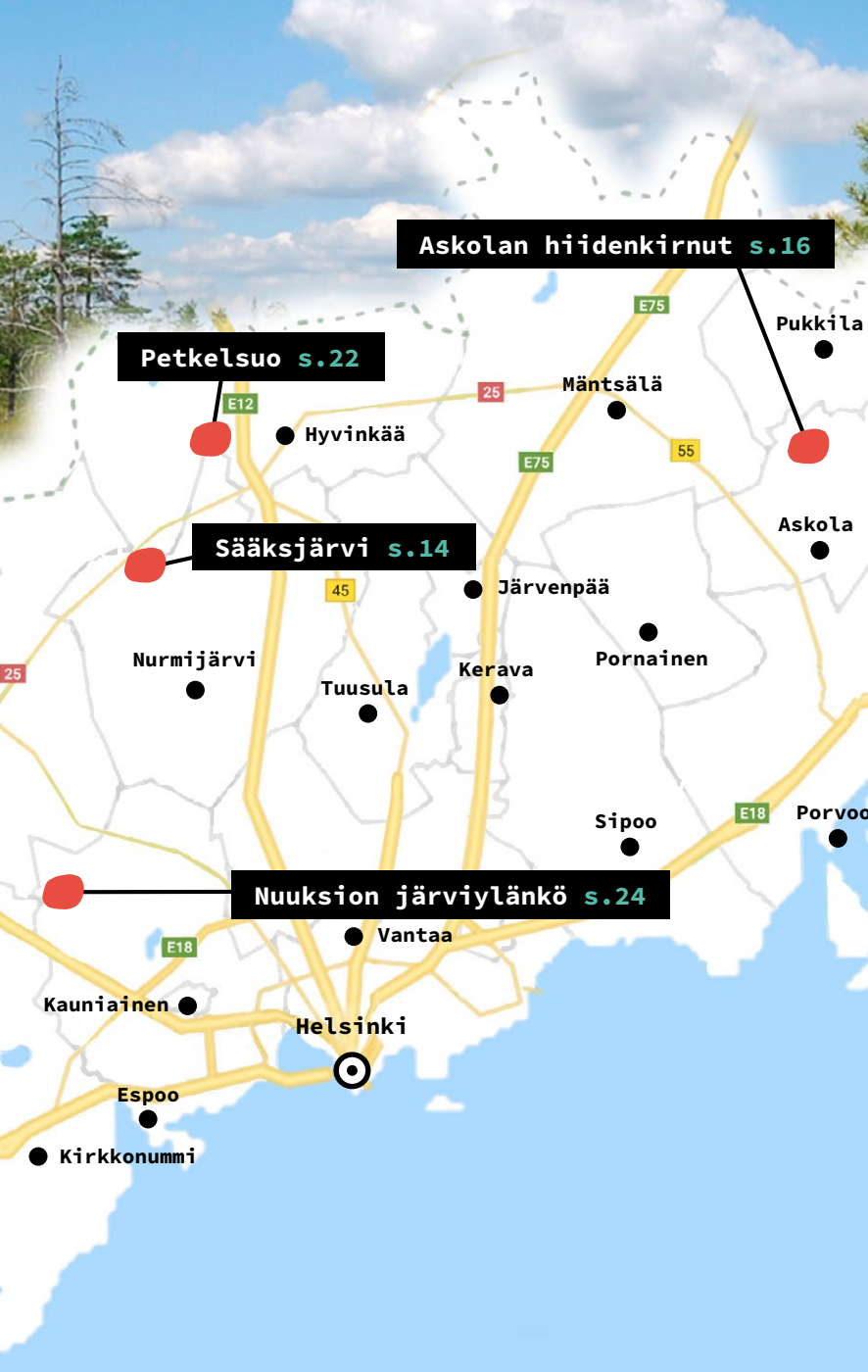
Raasepori

Lappohja s.20

Hanko

Tulliniemi s.18

Kartta on suuntaa antava

Sisällysluettelo

- 4. Johdanto
- 8. Torholan luola
- 10. Tytyrin elämyskaivos
- 14. Sääksjärvi
- 16. Askolan hiidenkirnut
- 18. Hangon Tulliniemi
- 20. Lappohja
- 22. Petkelsuo
- 24. Nuuksion järviylänkö
- 26. Käytännön vinkkejä
- 27. Lähteet ja lisätietoja

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LAMK
Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

Teksti: Susanna Särkkä.

Tuotettu vuonna 2019 osana EU:n maaseuturahaston rahoittamaa, Lahden ammattikorkeakoulun koordinoimaa Salpausselkä Geopark -hanketta yhteistyössä hankkeen työryhmän kanssa.

Osa tekstistä pohjautuu haastatteluihin, jotka tehtiin kesällä 2019.

Kiitos kaikille haastatelluille!

Johdanto

Uudellamaalla on monia kansainvälisestikin arvokkaita geologisia kohteita ja maisemia, esimerkiksi Salpausselät muistona viime jääkaudesta. Ensimmäinen Salpausselkä alkaa Hankoniemenä ja kulkee lähes katkeamattomana selänteinä Raaseporin, Lohjan ja Vihdin kautta. Se jatkuu Nurmijärven ja Hyvinkään kautta Hämeeseen ja edelleen halki koko eteläisen Suomen. Toinen Salpausselkä sijaitsee noin 20 kilometriä pohjoisempana. Se alkaa Bromarvista ja kulkee Vihdin ja Karkkilan kautta edeten Hämeeseen ja päättyen Pohjois-Karjalaan.

Suomen luontomatkailussa ja luonnon virkistyskäytössä on sekä kotimaiseen että kansainväliseen kysyntään perustuvia kasvumahdollisuuksia. Osa luontomatkailusta suuntautuu geologisesti arvokkaisiin kohteisiin, joiden erityispiirteistä on mahdollista ammentaa sisältöä matkailupalveluihin.

Tässä oppaassa nostetaan esille erilaisia geologisesti kiinnostavia kohteita Uudeltamaalta. Näiden esimerkkien kautta opas tarjoaa käytännön tietoa ja vinkkejä geomatkailun palveluiden ja liiketoiminnan kehittämisestä paikallistasolla. Osassa esimerkkikohteista on jo toimiva palvelutarjonta, kun taas toisia ei ole vielä juuri kehitetty vastaamaan matkailun tarpeisiin. Osa on esimerkkejä kohteista, jotka ovat matkailun kehittämisen kannalta haasteellisia esimerkiksi heikon saavutettavuuden takia.

Opas on tarkoitettu erityisesti luontomatkailualalla toimiville yrittäjille tai yritystoimintaa suunnitteleville, mutta toimii myös virikkeenä esimerkiksi kuntien matkailua ja elinvoimaisuutta kehittäville toimijoille.

Luontomatkailu tuo hyvinvointia

Luontomatkailun puitteiden kehittäminen kannattaa: Metsähallituksen selvityksen mukaan luontomatkailun infrastruktuuriin investoitu euro tuo takaisin keskimäärin noin 10 euroa.

Kunnissa panostamista luontomatkailuun voidaan perustella myös kuntalaisten hyvinvoinnin parantamisella. Muutaman viime vuosikymmenen

aikana luonnon hyvää tekevästä vaikutuksesta on saatu koko ajan vahvempaa tieteellistä näyttöä. Luonnossa oleminen muun muassa vähentää stressiä, parantaa keskittymis- ja ongelmanratkaisukykyä sekä lisää yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja osallistumisen halua. Luontokohteiden saavutettavuuden ja niihin liittyvien palveluiden kehittäminen edesauttaa mahdollisuuksia hyödyntää luonnon hyvinvointivaikutuksia.

Mitä on geomatkailu?

Geomatkailua voi olla käynti kotipaikkakunnan siirtolohkareella, elämysretki suolle tai gourmet-illallinen syvällä kalkkikaivoksessa. Geologisia luontokohteita ovat myös muun muassa jääkauden synnyttämät hiidenkirnut ja harjuselänteet, luolat, muinaisrannat sekä pirunpellot.

Geomatkailu vaalii tai vahvistaa kohdealueensa ympäristöä, esteettisiä arvoja, geologista ja kulttuuriperintöä sekä asukkaiden hyvinvointia. Geomatkailu on luontomatkailua, jossa huomioidaan kestävä kehityksen periaatteet sekä syvennetään matkailukokemusta tarjoamalla eri tavoin havainnollistettua tietoa alueen luonnon erityispiirteistä, esimerkiksi maastonmuotojen syntytavasta.

Vastuullisuus myyntivaltiksi

Suomi on sitoutunut YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelman (Agenda 2030) tavoitteisiin. Myös matkailualan on osallistuttava talkoisiin. Visit Finlandin mukaan matkailuelinkeino voikin kasvaa ainoastaan noudattamalla kestävä kehityksen periaatteita. Suomen merkittävimpiä matkailuvaltteja ovat luonto ja puhtaus.

Matkailuyrittäjälle vastuullisuus on myös hyvää bisnestä. Saksalaisen Reiseanalyse-tutkimuksen mukaan vastuullisuutta arvostavat matkailijat viipyvät kohteessa pidempään, kuluttavat enemmän rahaa matkaa kohden, ja heistä kolmannes on halukas maksamaan enemmän vastuullisista palveluista.

Painetta muutokseen tulee entistä enemmän asiakkailta. Esimerkiksi mökkien vuokraajat vaativat ympäristöystävällistä jätehuoltoa, muun muassa biojäteastioita. Pienilläkin asioilla on merkitystä.

Visit Finland on laatinut yhdessä sidosryhmien kanssa kansalliset kestävän matkailun periaatteet. Niiden pohjalta Visit Finland on kehittänyt myös matkailuyrityksille ja -alueille tarkoitetun Sustainable Travel Finland -ohjelman ja sillä saavutettavan Sustainable Travel Finland -merkin. Ohjelma tarjoaa yrityksille ja kohteille tietoa sekä käytännön ohjeita siitä, kuinka pyörittää matkailubisnestä kestävästi. Myös Metsähallitus on julkaissut kestävän matkailun kriteerit, joita esimerkiksi kansallispuistoissa toimivien yrittäjien on sitouduttava noudattamaan.

Visit Finlandin vastuullisen matkailun periaatteisiin kuuluvat ympäristön- ja luonnonsuojelun lisäksi muun muassa kulttuuriperinnön kunnioittaminen, ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja hyvinvoinnin edistäminen sekä turvallisuuteen ja laatuun panostaminen. Vastuulliseen matkailuun sitoutunut yrittäjä suosii paikallisia tuotteita, palveluita ja yrityksiä sekä kohtelee työntekijöitään reilusti.

Lohjan matkailupäällikkö **Minna Ermala** muistuttaa, että vastuullisuudesta kannattaa myös viestiä selvästi. "Monelle yrittäjälle vastuullinen toiminta on itsestäänselvyys, mutta he unohtavat kertoa sen asiakkaille. Vastuullisuudesta on tulossa yhä suurempi myyntivaltti. Asiakas haluaa tietää, että hän on tullut tehneeksi hyvän valinnan tullessaan juuri tähän kohteeseen."

Geomatkailu ei voi koskaan olla massaturismia. "Kohteeseen ei voi ottaa enempää väkeä kuin minkä se kestää. Geomatkailussa laadun on korvattava määrä. On löydettävä ne asiakkaat, jotka ovat valmiita maksamaan vähän enemmän saadakseen kiinnostavan, eksklusiivisen palvelun ja kokemuksen", Ermala sanoo.

Matkailuyrittäjä ja jokamiehen oikeudet

Jokamiehen oikeudella kuka tahansa saa kulkea luonnossa, kunhan ei riko kotirauhaa tai aiheuta vähäistä suurempaa haittaa muille. Maanomistaja ei saa estää käyttöä perusteettomasti eikä periä siitä maksua. Kohdetta voi kuitenkin hyödyntää yritystoiminnassa vain, jos se sopii maanomistajalle. Kiukkuinen maanomistaja, joka ei halua matkailijoita mailleen, on huono lähtökohta liiketoiminnalle.

Lähtökohtana on maanomistajan suostumus

Jos kohteeseen päästäkseen pitää kulkea yksityisiä teitä, yrittäjän on neuvoteltava tiekunnan tai osakkaiden kanssa. Tien käytöstä voidaan sopia käyttömaksu. Jos valtio tai kunta on rahoittanut yksityistä tietä, sen käyttöä ei välttämättä voi rajoittaa.

Metsähallituksen tavoitteena on, että kansallispuistoissa ja suojelualueilla toimivat yrittäjät tekisivät yhteistyösopimuksen heidän kanssaan. Yrittäjät ja ammatinharjoittajat sitoutuvat sopimuksessa toimimaan kestävän luontomatkailun periaatteiden mukaan.

Maksullisessa yhteistyösopimuksessa yritys sitoutuu maksamaan Metsähallituksen ylläpitämien palveluiden, esimerkiksi tulipaikan, halkojen tai laavun käytöstä. Maksuton yhteistyösopimus solmitaan silloin, kun yritys esimerkiksi vie asiakkaita Metsähallituksen maille, mutta ei käytä siellä mitään palveluita. Sopimuksista saa lisätietoja puistonjohtajilta.

Elokuvaohjaaja David Cameron otti mallia Avatar-elokuvansa maisemiin Kiinan Zhangjiajien karstivuorista.

Kuvat: Pekka Numminen

Kansainvälinen geopark-verkosto

Geopark-alueet ovat yksi esimerkki geomatkailun kehittämisestä. Kansainvälinen geopark-verkosto syntyi 2000-luvun alussa, kun eri puolilla maailmaa haluttiin vaalia maapallon geologista perintöä. Kestävän matkailun edistäminen nähdään keinona vahvistaa elinvoimaa alueilla, joista monet sijaitsevat syrjäisillä seuduilla. Verkosto siirtyi vuonna 2015 YK:n kasvat-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO:n alaisuuteen. Tästä lähtien tietyt kriteerit täyttävät, kansainvälisesti merkittäviä geologisia kohteita sisältävät, rajatut maantieteelliset alueet ovat voineet hakea UNESCO Global Geopark -tunnustusta. Maailmassa on tällä hetkellä 147 UNESCO Global Geopark -kohdetta, 41 maassa. Kohteet ovat hyvin erilaisia, tässä on muutamia esimerkkejä.

- Kiinan ”tötterövuoralue” Zhangjiajie, joka on maan suosituimpia turistikohteita.
- Tanskan Odsherredin niemimaa Sjællandin saaren luoteisnurkassa. Niemimaa syntyi edellisen jääkauden muovaamana noin 17 000 vuotta sitten.
- Vikosin ja Aosin rotkojen alue Luoteis-Kreikassa. Rotkojen rinteillä ja pohjassa kulkee upeita patikkareittejä. Vuorilla on vuosisatoja lähes eristyksissä olleita kyliä, joihin on kehitetty omanlaisensa kulttuuri ja arkkitehtuuri.

Suomen toistaiseksi ainoa UNESCO Global Geopark on Rokua Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa. Siihen kuuluvat Rokuan harju- ja dyynialue, Oulujokilaakso ja osa Oulujärveä. Rokua Geoparkin teemana on jääkausi, jonka jäljet näkyvät alueella havainnollisesti. Suomessa UNESCO Global Geopark -statusta tavoittelevat muun muassa Saimaa Geopark eteläisellä Saimaalla, Lauhanvuori-Hämeenkanas Geopark Länsi-Suomessa ja Salpausselkä Geopark Lahden seudulla.

Vikosin rotko Kreikassa on yksi Unescon geopark-kohteista.

Geosilmälasit päähän

Saimaa Geopark on yksi suomalaisista kohteista, joka on hakenut UNESCO Global Geopark -verkoston jäsenyyttä. Saimaa Geoparkin pääteemana on eteläisen Saimaan järviluonnon geologisen kehityksen esittely.

”Geomatikailussa maisemaa katsotaan ikään kuin geologiset silmälasit päässä”, Saimaa Geopark -yhdistyksen toiminnanjohtaja **Heli Rautanen** sanoo.

Rautasen mukaan geologia vaikuttaa moneen asiaan, vaikka tieto on usein piilossa. Se on vedettävä esiin ja tarjottava ihmisille kansantajuudessa muodossa. ”Imatrankosken kuohujen katseleminen voi olla uudenlainen elämys, kun edes vähän ymmärtää, miksi koski on tuohon tupsahtanut noin 5 700 vuotta sitten”, Rautanen sanoo.

Vielä kiinnostavammaksi maisema muuttuu, kun geologia nivotaan osaksi kulttuuriperintöä. Rautasen mukaan harva tulee ajatelleeksi, että vaikkapa Sulkanen soudulla on geologinen perusta. ”Geologia on pakottanut ihmiset soutamaan veneillä esimerkiksi kirkkoon, kun maita pitkin matka olisi ollut aivan liian pitkä tai jopa mahdoton.”

Kivikin saadaan elämään, kun sen ympärille rakennetaan tarinoita

Pelkkä pirunpelto ei riitä

Nurmijärvellä luonto-oppaana toimivan **Keijo Westin** mukaan Kiljavan alueella on geologisesti hienoja kohteita, mutta niistä yksinään on vaikea saada tarpeeksi vetovoimaisia. ”Pelkkä pirunpelto ei riitä. Mutta kivikin saadaan elämään, kun sen ympärille rakennetaan tarinoita”, sanoo West.

Tarinat voivat olla vanhoja tai tuoreita. Perjantai-pullolla voi olla yhteys geologiaan. Altian Rajamäen viinatehtaalla on muutamia vedenottoja Nurmijärvellä sijaitsevan Sääksjärven lähellä. Salpausselän läpi suodattuva pohjavesi on niin hyvää, että se sopii viinan raaka-aineeksi sellaisenaan. ”Yhtenä kuivana kesänä Sääksjärven pinta laski erityisen paljon. Lehdet ihmettelivät otsikoissaan, juovatko

suomalaiset järven tyhjäksi. Esimerkiksi tällaiset tarinat elävöittävät geologisia kohteita”, sanoo West.

Saimaan alueella on ollut hankkeita, joissa paikallisilta ihmisiltä on kerätty geokohteisiin liittyviä kansantarinoita ja historiaa. Aineistoja on muokattu niin, että luontomatikayrittäjät voivat hyödyntää niitä suunnitellessaan palvelujensa sisältöjä. Esimerkiksi Ruokolahden Kummakivestä kuuluu outoa kuminaa, jos osaa koputtaa oikeaan kohtaan. ”Matikailijalle koputtelu tuo uuden ulottuvuuden, kun hän voi kuunnella outoa ääntä ja miettiä, mitä esi-isät ovat aikanaan kumusta tuumineet”, Rautanen kertoo.

Geologiaa ei kannata pelätä

Rautasen mukaan yrittäjillä on kiinnostusta geomatikailuun, mutta aihealue koetaan hankalana. ”Jo pelkkä geologia-sana herättää monessa yrittäjässä pelkoa. Sitten kun jututan heitä, käy ilmi, että he ovat jo kertoneet asiakkailleen geologiasta ja siihen liittyvästä, mutta eivät ole vain mieltäneet sitä geomatikailuksi.”

Geomatikailua kannattaisi Rautasen mukaan lähestyä nykyistä vähän rennommalla otteella. ”Totta kai tietojen pitää olla hallussa, mutta ei veneily-yrittäjän tarvitse olla geologian maisteri kertoakseen asiakkailleen, kuinka laguuni on syntynyt.”

Rautasen mielestä käsite geomatikailu voi jäädä mieluummin palveluntarjoajien kuin suuren yleisön käsitteeksi. Ammatillisille sen sijaan se voi tarjota hyvän kulman uusien ja mielenkiintoisten sisältöjen rakentamisessa. ●

Ammattilaisille geomatikailu voi tarjota hyvän kulman uusien sisältöjen rakentamisessa

**Voimat
yhdistämällä
pienyrittäjät
voivat tehdä
paketteja, joita
on helpompi
markkinoida**

1. Torholan luola

Suomen suurin karstiluola

Lohjalainen luontoyrittäjä **Riitta Laine** vie ryhmiä Torholan luolalle. Kaiteita tai portaita luolassa ei ole. Kivet ovat liukkaita ja osittain teräviä. Liikkuminen luolassa on jokaisen omalla vastuulla. Paikassa on järjestetty extreme-harrastajille retkiä, joissa on ryömitetty luolan käytävissä.

”Itse otan ryhmien kanssa varman päälle. Käymme luolan suulla ja halukkaat voivat käväistä ensimmäisessä huoneessa”, Laine sanoo.

Palveluiden paketointi kannattaa

Suomen suurin karstiluola on jo sinänsä jännittävä kohde. Yhdistämällä luola Karkalin luonnonpuiston ainutlaatuiseen lehtoluontoon ja esimerkiksi

tutustumiseen läheiseen maatalaan yrittäjät voivat tehdä sekä matkailijoille että yrittäjälle itselleen houkuttelevampia paketteja.

Laineen mukaan pienyrittäjille ehdottoman tärkeää on yhteistyö alueen muiden toimijoiden kanssa. Näin saadaan mielekkäitä kokonaisuuksia, joita on helpompi markkinoida.

Laineen Lohjan Viherpiipertäjät -yritys tekee yhteistyötä muun muassa lohjalaisten Kettukallion elämystilan ja Suurniemen tilan kanssa. Kuksallinen elämyksiä -paketissa asiakkaat viedään ensin parin tunnin opastetulle kierrokselle Karkalin luonnonpuistoon. Kettukallion tilalla vieraat saavat tutustua vanhoihin rakennuksiin ja tarvekaluihin. Savusauna, soppalounas ja kahvit kuuluvat pakettiin.

Lohjan Karkalinniemen etelärannan kallioilla on Suomen suurin kalkkikiviluola. Sen onkalo on 32 metriä pitkä, pohja on 12 metriä suuaukkoa matalammalla. Yhteensä luolakäytävää on satakunta metriä. Luola on syntynyt pääosin jääkauden jälkeen, kun virtaava vesi on syövyttänyt pehmeämpää kalkkikiveä ympäröivästä kovemmasta gneissistä. Torholan luola on luonnonsuojelualueella, ja sen ympäristössä on noin kilometrin pituinen luontopolku.

← Lohjalainen luontomatkailuyrittäjä Riitta Laine kertoo asiakkailleen, miten Torholan luola on syntynyt. Kuva: Pekka Numminen

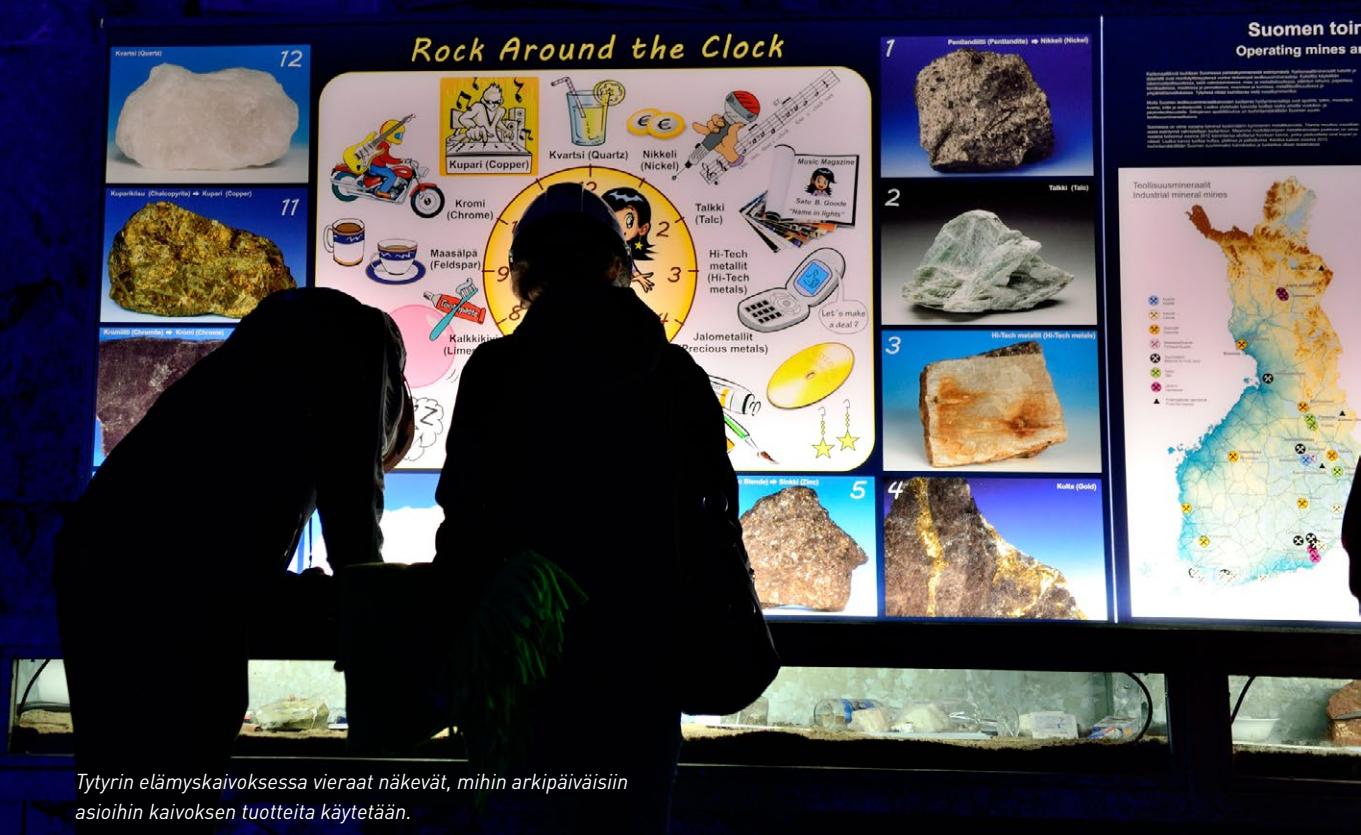
Ristiinmarkkinointi on pienyrittäjille arvokasta. Mökkivuokraaja voi sivuillaan esitellä oheispalveluna paikallisen luontoyrittäjän retkiä ja päinvastoin. Myös varusteita voidaan hankkia yhdessä tai sopia, kuka ostaa mitäkin. ”Meille ei ole mahdollista hankkia isoille ryhmille esimerkiksi talvivarusteita samaan tapaan kuin vaikkapa Levillä. Mutta jo sadevarusteet ja kuksat parantavat asiakastytyväisyyttä”, Laine sanoo.

Kun kilpailu on kovaa, yrittäjät voivat pitää mus-tasukkaisesti kiinni vain omastaan. ”Ideoita ei haluta jakaa, koska pelätään toisen hyötyvän niistä. Näin ei päästä pitkälle, on voitava luottaa toisiin ja tehdä yhteistyötä.”

Yrittäjän on oltava kärsivällinen

Laineen mukaan matkailualan pieniltä yrittäjiltä loppuu usein usko itseensä liian aikaisin. Markkinointi vaatii sinnikästä työtä. ”Monesti yrittäjä on ehtinyt panna pillit pussiin, ennen kuin potentiaaliset asiakkaat ovat edes kuulleet palvelusta. Markkinointi tuottaa tulosta usein vasta parin vuoden kuluttua.”

Laine on ollut muun muassa Tokion ja Osakan matkailumessuilla markkinoimassa Lohjan ja Länsi-Uudenmaan kohteita osana EU:n ja Suomen valtion rahoittamaa matkailun edistämishanketta. Nyt Lohjalla on nähty japanilaisia ryhmiä, jotka ovat olleet ihastuksissaan Tytyrin näyttelyistä, harju- ja järvimaisemista sekä koskemattomasta luonnosta. ●

Elämyskaivokseen mennään Suomen nopeimmalla hissillä. Hissivalmistaja Koneen testilaitos on samalla tontilla

Lohjan seudun kallioperässä on useita kalkkikivi-

esiintymiä ja sinne perustettiin kaivos vuonna 1897. Avolouhoksesta siirryttiin kokonaan maan alle vuonna 1956. Nykyään Tytyrin kaivoksessa louhitaan 200–350 metrin syvyydessä. Kalkkikiviesiintymän arvioidaan riittävän noin sadaksi vuodeksi. Maan alla on kaivost museo, josta on vuosien varrella kehitetty Tytyrin elämyskaivos. Siellä käy noin 16 000 vierasta vuodessa. Yhteistyössä Geologian tutkimuskeskuksen kanssa kaivokseen on tehty näyttely, joka etenee universumin alkuräjähdyksestä nykyaikaan. Kaivoksessa järjestetään myös geologiaan keskittyviä yleisökierroksia.

2. Tytyrin elämyskaivos

Tosi-tv auttoi pelastamaan museon

Minna Ermalan ura Lohjan matkailupäällikkönä vuoden 2009 alussa alkoi synkeissä merkeissä. Jo tammikuussa kaupunki ilmoitti sulkevansa tappiota tuottavan Tytyrin kaivost museon. Tammikuussa tosin tuli myös tieto siitä, että Tytyrissä kuvattu amerikkalaisen tositelevisiosarjan Amazing Racen jakso näytetään kevättalvella Suomessa. Lohjan oppaat ottivat yhteyttä tuoreeseen matkailupäällikköön.

”Aloimme kuumeisesti miettiä, kuinka saisimme pidetyksi Tytyrin auki pienemmillä kustannuksilla”, Ermala kertoo. Oppaat suostuivat ryhtymään freelancereiksi. Vakituisen henkilökunnan määrä supistettiin minimiin. Kaupunki taipui. Amazing Racen Suomi-jakso esitettiin sinä keväänä monessa muussakin maassa. Televisiojulkisuus toi väkeä.

”Yhdetkin tasmanialaiset kaverukset kertoivat matkustaneensa Suomeen ainoastaan katsomaan ohjelmassa näkemäänsä Tytyriä”, Ermala muistelee.

Tytyrin elämyskaivoksessa vierailijat voivat kokeilla esimerkiksi kullanhuuhtontaa.

Museo tarjoaa toiminta-alustan yrittäjille

Vuonna 2010 alettiin tehdä isompia suunnitelmia kaivosmuseon kehittämiseksi. Mukana olivat Lohjan kaupungin lisäksi kaivosyhtiö Nordkalk ja kaivoksen pystykuiluissa tuotteitaan testaava hissiyhtiö Kone.

Matkailutoimijat pohtivat yhdessä, mitkä ovat asiakkaiden ja yrittäjien tarpeet. Yritysten kanssa mietittiin, kuinka museo voisi hyödyttää kaikkia osapuolia niin, että kukin pystyisi jatkamaan ydin-toimintaansa ja vahvistamaan sitä.

Kauhua ja gourmet-elämyksiä

Vuonna 2015 hissivalmistaja Kone päätti laajentaa hissilaboratoriotaan ja lupasi yhden hissikuilun museon asiakkaiden kuljettamiseen maan alle. Kaivosmuseosta tuli Tytyrin elämyskaivos, jonne mennään Suomen nopeimmalla hissillä. Kaupungin kontolle jäi tilojen kunnossapidosta ja turvallisuudesta huolehtiminen. Sisällön tuottaminen ulkoistettiin.

”Tarjoamme toiminta-alustan yrittäjille. Olemme avoimia periaatteessa kaikille ideoille, kunhan toiminta sopii kaivosmuseoon, on turvallista ja sääntöjen mukaista”, Ermala sanoo.

Kaivoksessa järjestetään erilaisia teema- ja erikoiskierroksia sekä tapahtumia. Lapsille on omia opastuksia ja syntymäpäiväjuhlapaketteja. Oopperaillalliset ja teatterinäytökset ovat vetäneet maanalaisen salin täyteen.

Vuonna 2019 aloitettiin geologiset kierrokset. Niillä kerrotaan muun muassa, Tytyrin kalkkikivi on syntynyt ja miten kaivoksesta saatavia mineraaleja käytetään esimerkiksi älypuhelimien ja huulipunavalmistamiseen. Kierrokseen kuuluu myös työpajoja, joissa voi kokeilla esimerkiksi kullanhuuhtontaa.

Ermalan mukaan uusia toimintoja kokeillaan ensin pienimuotoisesti. Jos ne toimivat, niitä laajennetaan. Ideat voivat syntyä aivan sattumalta. Esimerkiksi Halloween-kierrokset saivat alkunsa, kun työpalaverin päätteeksi yksi henkilö tuskaili vuoroaan järjestää ystäväporukalleen Halloween-juhlat.

”Ehdotin hetken mielijohteesta, että tulkaa Tytyriin”, Ermala kertoo. Ensimmäisiin Halloween-il-tamiin Ermala ja oppaat pukeutuivat kaapuihin ja maalasivat kasvonsa valkoisiksi. Tapahtumasta tuli vuotuinen. Pelottelusta vastaa nykyisin Lohjan harrastajanäyttelijät ry ja tarjoilusta paikallinen pitopalveluyritys. Myös yritykset järjestävät Tytyrissä Halloween- ja muita tilaisuuksia. Elämyskaivokseen suunnitellaan myös esteettömiä kierroksia.

Helsinkiläinen Muru-ravintola on pitänyt kaivoksessa kahdesti pop up -ravintolaa, kummallakin kerralla neljän viikon pätkän. Ravintola oli täyteen varattu koko ajan.

Ermalan yhtenä haaveena on saada Tytyriin Suomen ensimmäinen kaivoksessa oleva hotellihuone. ●

Eläköitynyt Finnairin lentäjä Ilpo Vehkamäki vetää Tytyrissä geokierroksia.

**Jääkauden muovaamaa
Sääksjärven uimarantaa
pidetään yhtenä Etelä-
Suomen parhaista**

3. Sääksjärvi

Kulttuurihistoria elävöittää geologiaa

Nurmijärvellä geologia ja **Aleksis Kivi** liittyvät toisiinsa. Sääksjärven arvellaan olevan Seitsemän veljeksen Ilvesjärvi. Kivi kirjoitti, että ”ahkerasti harjoittelivat veljekset kalastamista kirkkaalla Ilvesjärvellä”.

Geologia on synnä siihenkin, että Sääksjärven rannalla on ollut kaksi sairaalaa. Jääkausi synnytti hiekkakankaat ja niillä alkoi kasvaa mäntyjä. Keuhkotautiparantolat pyrittiin aikoinaan rakentamaan kangasmaastoisten mäntymetsikköjen keskelle. Mäntymetsillä on uskottu olevan keuhkosairauksia tervehdyttävä vaikutus. Vanhoihin parantoloihin liittyy mielenkiintoista historiaa ja jopa kummitustarinoita. ”Rakennukset ja miljöö ovat hienoja. Niitäkin voisi käyttää hyödyksi matkailussa, vaikkapa järjestämällä lumikenkä- tai pyöräretkiä näihin paikkoihin”, pohtii opastettuja retkiä Sääksjärven maastoissa vetävä **Keijo West**.

Nurmijärven museo on asentanut yhteen pirunpeltoon tolpan, jossa on QR-koodi. Älykännykällä luettaessa koodi avaa tietoa kohteen synnystä. Westin mielestä ideaa voisi jatkaa rakentamalla

alueelle Sääksjärven kiertävä virtuaalinen geopolku. Älylaitteeseen avautuisi tietoa geologiasta tarinoilla höystettynä.

Yhteistyö ehdottoman tärkeää

Westin mukaan matkailupalvelujen kehittämisessä toimijoiden yhteistyö ja markkinointi yhteisvoimin ovat ehdottoman tärkeitä. Helsingissä oleville kansainvälisille matkailijoille voisi rakentaa esimerkiksi päiväretkipaketin, johon kuuluisi tutustuminen Sääksjärven alueen luontoon ja käynti Rajamäen tehdasmuseossa tai vaikka Ketolan strutsitilalla.

Päivämatkalaisille pitäisi olla kahvila, vessat, vaatteiden vaihtotilat ja säilytyslokerot. Reittien ja retkien lähtöpisteiden olisi sijaittava lähellä isompia keskuksia, joissa on kunnallinen viemäriverkko. Westillä on muitakin ideoita alueen matkailupalveluiden kehittämiseksi. Talvella lapsille voisi olla lumileikkipuisto, potkukelkkojen ja lumikenkien vuokrausta. Houkutteleva voisi olla myös ilman varausta toimiva kohtuuhintainen isompi sauna, josta olisi mahdollisuus päästä avantoon. ●

Noin 12 000 vuotta sitten edellisen jääkauden loppuvaiheessa mannerjään sulamisvedet kasasivat jäätikössä ollutta kiviainesta reunamuodostumaksi jään reunan eteen. Näin syntyivät nykyisen Nurmijärven Kiljavan hiekkakankaat, jotka ovat osa Ensimmäistä Salpausselkää. Kiljavalla hiekan ja soran sisään oli jäänyt valtava jäälohkare. Sen sulaessa maahan jäi iso kuoppa, suppa. Tähän syntyi kirkasvetinen Sääksjärvi. Sen reunamilla on neljä pienempää lampea, jotka ovat todennäköisesti muodostuneet, kun Sääksjärven synnyttäneestä jääjärkeleestä on lohjennut pienempiä lohkaraita.

Maan kohotessa muinaisen Yoldiameren aallot muokkasivat Sääksjärven ympärillä olevia hiekkakankaita. Niille syntyi kivikkorantoja eli niin kutsuttuja pirunpeltoja, kun aallokko huuhtoi hienon aineksen pois ja rantavoimat pyöristivät jäljelle jääneet suuremmat kivet. Jäät kuljettivat myös isoja kiviä, siirtolohkaraita.

← *Luonto-opas Keijo West tuntee Sääksjärven rannat ja ympäröivän luonnon jo pikkupojasta, kun hän vietti lähellä olevassa mummolassa kesiään.*

Askolassa on Suomen suurin tunnettu hiidenkirnualue. Kallioon uurtuneita kirnuja on yli 20. Ne syntyivät viimeisimmän jääkauden loppuvaiheessa eli reilut 10 000 vuotta sitten. Kirnut kovertuivat sulavan mannerjään reunavyöhykkeeseen tai jäähän muodostuneeseen pystysuuntaisen repeämään, johon kovalla paineella virrannut, pyörteinen vesi kuljetti kiviä ja lohkareita. Pyöriessään kivet yhdessä veden paineen kanssa kaiversivat kallioon laajenevan kuopan. Tätä saattoi jatkua satoja vuosia. Tämä malli hiidenkirnujen synnystä on yleisesti hyväksytty, mutta muitakin teorioita on olemassa.

Askolan hiidenkirnut löydettiin vuonna 1950. Suurin niistä on nimeltään Jättiläisen kuhnepytty eli Hiiden kylpyastia. Se on reilut 10 metriä syvä ja 4,2 metriä leveä. Muita kirnuja on nimetty niiden muodon perusteella: Riisipata, Nojatuoli, Kuppi, Päärinä. Koskenlaskija ja Tulipunakukka -kirnut ovat saaneet nimensä askolalaisen kirjailijan **Johannes Linnankosken** teosten mukaan.

Porvoonjokilaakson →
kansallismaisemassa sijaitsevilla
Askolan hiidenkirnuilla on
kaikilla omat nimensä.

4. Askolan hiidenkirnut

Kirnut hoituvat talkoilla

Askolan hiidenkirnujen aluetta hoitaa Askola-Seura ry talkoovoimin. Alueen kunnostuksen alulle panneen **Lauri Jäntin** poika **Asko Jäntti** on toisen polven kirnuaktiivi. Hänen mukaansa palvelut hiidenkirnu-alueella ovat minimaalisia, mutta paikat ovat siistissä kunnossa.

Kirnualueelle kulkee pieneltä parkkipaikalta puolen kilometrin mittainen polku. Varsinaisille kirnuille pääsee portaita pitkin. Hiidenkirnut ovat kallion rinteessä. Niissä on nimikyltit ja infotaulut. Alueella on nuotio- ja eväspaikka.

Jäntin arvion mukaan vierailijoita on useita tuhansia kesässä. Hiidenkirnuille on pieni pääsymaksu, perheeltä se on neljä euroa. Rahan saa panna itse lippaaseen. Käytössä on myös mobiilimaksu.

**Viime vuosina
geokätköily
on tuonut
hiidenkirnuille
kävijöitä ympäri
vuoden**

Jäntti vetää hiidenkirnuilla kahdesta kolmeen opastusta vuodessa. Paikallinen matkailualan yrittäjä järjestää hiidenkirnuille kanoottiretkiä Porvoonjokea pitkin.

Luonto edellä

Vuotuinen tapahtuma on Metsäsoitto juhannuspäivänä, jolloin muusikko **Sanne Tschirpke** konsertoi kirnuilla. Kävijöitä on pari sataa. Jäntin mukaan sen verran väkeä mahtuu hyvin kirnuille niin, että luonto ei kärsi.

Hiidenkirnuilla on nettisivut kotimaisten kielten lisäksi englanniksi, saksaksi ja venäjäksi. Kohteella on myös Facebook-sivut. Jäntin mukaan kävijöiltä on tullut myönteistä palautetta siitä, että hiidenkirnuista saa nauttia paitsi edullisesti myös rauhassa.

”Tämä on aito luontokohde. Sellaisena haluamme sen pitää”, Jäntti sanoo. ●

Armi Kuusela nosti kirnut koko kansan tietoisuuteen

WSOY:n pääjohtaja **Yrjö Jäntti** ja Yhtyneiden Kuvalehtien varatoimitusjohtaja **Lauri Jäntti** vietiin kirnuille vuonna 1964 ja he innostuivat niistä kovasti. Suomen Kuvalehti saatiin kunnostustyölle sponsoriksi ja kirnut tyhjennettiin maa-aineksesta.

Vuonna 1965 yleisölle avatuista hiidenkirnuista tuli valtakunnallinen nähtävyys. Kävijämäärät suorastaan räjähtivät, kun sen ajan superjulkkis, Miss Universum 1952, **Armi Kuusela-Hilario** perheineen vieraili paikalla ja Seura-lehti teki jutun kirnuja ihailevasta kansalliskaunottaresta.

Etenkin 1960-luvun lopulla paikalle saapui bussilasteittain väkeä katsomaan maanlaajuista huomiota saanutta geologista kohdetta. Alkuvuosina paikalla kannatti pitää kioskiakin.

**Tulliniemen
ranta on myös
niitä harvoja
paikkoja, joissa
Suomessa voi
surffata**

5. Hangon Tulliniemi

Dyyneillä konttikahvila

Hankoniemen eteläisin kärki, Uddskatanin vesialue rantoineen, rauhoitettiin arvokkaana lintukohteena jo vuonna 1933. Hanko on kiinnostava myös geologisesti, mutta tätä ei matkailussa ole juurikaan hyödynnetty. Tulliniemi avattiin yleisölle vuonna 2014. Sitä ennen se oli suljettua viranomaisaluetta. Hangon kaupunki ja Metsähallitus ovat rakentaneet niemelle 3,5 kilometrin pituisen luontopolun. Se päättyy eteläkärjen kallioille, jossa Saaristomeri ja Suomenlahti kohtaavat. Polun varrella on 15 infotaulua, joissa kerrotaan alueen geologiasta, luonnosta sekä merenkulusta ja sotahistoriasta.

Tulliniemen ranta on myös niitä harvoja paikkoja, joissa Suomessa voi surffata. Rantaa lähestyessä syvä vesi muuttuu yhtäkkiä matalaksi. Sopivalla tuulella mereen syntyy surffaamiseen sopivaa murtoaallokkoa. Hyviä surffaussäitä on kuitenkin sen verran harvoin, että lainelautailusta ei ole isojen joukkojen harrastukseksi.

Merikonteista rakennettu Cafe Oasis Tulliniemen rannalla tarjoaa lounasruokaa ja vuokraa muun muassa surffi- ja suppilautoja. Kahvilaravintola on avoinna ympäri vuoden. Yläkerrassa on kokoustiloja vuokrattavaksi. Isoista ikkunoista näkyvät dyynit, meri ja taivas.

*Tulliniemen suurimmat tuulikerrostumat ovat noin kaksi metriä korkeita.
Kuva: Tapio Kekkonen*

Hangon Tulliniemi on Ensimmäisen Salpausselän läntisin ja uloin osa mantereella. Tulliniemessä on erityyppisiä dyynejä eli tuulikerrostumia. Suurimmat niistä ovat noin 1,5–2 metriä korkeita. Tulliniemi on yksi Etelä-Suomen laajimmista ja edustavimmista dyynialueista. Vanhimmat Tulliniemen tuulikerrostumat syntyivät heti, kun mannerjää suli ja Hankoniemi kohosi veden pinnan yläpuolelle. Hiekkainen ja hietainen maa kuivui, ja tuuli alkoi kasata sitä dyyneiksi. Tulliniemen dyynit on suojeltu luonnonsuojelulailla.

Paikan pitäjän **Matti Suutarisen** mukaan moni asiakas tulee Tulliniemeen paitsi uimarannan myös luontopolun takia. Useimmille on uutinen, että Tulliniemi on osa Salpausselkää ja että se jatkuu meren alla Tukholmaan asti.

”Meren aaltojen kuunteleminen terassilla on monelle elämys ja yksi kahvilamme vetonaula”, Suutarinen sanoo. Geologista painotusta ei Suutarisen mukaan tämän enempää Oasiksen toiminnassa ole.

Graniittiakin voisi hyödyntää matkailussa

Hangon matkailupäällikön **Jon Lindströmin** mukaan Hankoon pystyisi hyvin tekemään geopolun. Opastus

olisi painetussa esitteessä tai digitaalisessa muodossa. Tulliniemen lisäksi yhtenä kohteena voisi olla Hangon punainen graniitti. Sillä on iso rooli Hangon teollisuus- ja muussakin historiassa ja graniittia on viety eri puolille Eurooppaa ja Venäjää. Esimerkiksi Helsingin rautatieaseman patsaat on tehty hankolaisesta graniitista.

Geopolun etapiksi sopisi myös Puistovuori aivan kaupungin keskustassa. Siellä on hyvin näkyvillä sileää punaisia graniittikallioita. Puistovuorella on myös hiidenkirnu ja sota-ajan bunkkereita. ●

Kuvat: Tapio Kekkonen

Hangon ja Tammisaaren välillä sijaitseva Lappohjan dyynialue on luontoarvoiltaan merkittävä ja osa EU:n Natura 2000-verkostoa. Alue ensimmäisen Salpausselän eteläpuolella on noin 2 500 metriä pitkä ja 400–450 metriä leveä. Aivan rannalla on jyrkkä, noin 10 metriä korkea nykyinen rantatörmä. Sen hienojakoinen hiekka on voimakkaan tuuli-, jää ja vesieroosion vuoksi valunut alas kohti merta. Törmän mäntyjen juuretkin ovat rannan puolella osittain ilmassa. Hienohiekkainen matalikko jatkuu noin 100–150 metriä merelle, jossa on toinen, vedenalainen rantatörmä. Siinä veden syvyys kasvaa äkkijyrkästi, paikoin 15 metriin. Sisämaassa metsittyneet dyynit mutkittelevat jonomaaisesti. Dyynien korkeus on viidestä seitsemään metriä.

Lappohjassa on jyrkkä
rantatörmä, joka valuu
kohti merta

6. Lappohja

Yrittäjät ovat tervetulleita dyyneille

Suurin osa Lappohjan dyynialueesta alueesta kuuluu Uudenmaan virkistysalueyhdistykselle, Uuville. Alueella ei ole muita palveluita kuin polut, portaat törmiltä rannalle ja infotaulu.

Uuvin erikoissuunnittelijan **Silva Sallamaan** mukaan yrittäjät ovat tervetulleita tarjoamaan palveluita Lappohjanrannalle, kunhan toiminta sopii sinne eikä rasita liikaa luontoa. Uuvi on vasta laatimassa alueitaan hyödyntäville samantyyppistä säännöstöä kuin Metsähallituksella on.

Lappohjanrannan palvelujen kehittäminen olisi Sallamaan mielestä suotavaa siksikin, että sinne pääsee melko hyvin julkisilla kulkuneuvoilla. Lappohjan asemalta matkaa rannalle on runsaat puolitoista kilometriä ja bussipysäkiltä vähän yli kilometri. ●

7. Petkelsuo

Suo on hyvä paikka rauhoittua

Hyvinkään kaupungin luontomatkailuasiantuntijan **Antti Tähkäpään** mukaan Petkelsuo on vuodenajasta riippumatta upea kohde. Ongelmana on, että Petkelsuolle päästäkseen täytyy kävellä melko vaikeakulkuisessa ja raivaamattomassa metsässä puolisen tuntia.

”Jotta luontokohdetta voi hyödyntää, infrastruktuurin on oltava kunnossa. Pitää olla paikka, jonne jättää autot. Täytyy olla polut tai pitkospuut, jotta

kohteeseen pääsee, perillä tulipaikka, jonkinlainen leiripaikka sekä käymälä”, Tähkäpää sanoo.

Jos Petkelsuolle olisi helpompi mennä, sinne voisi Tähkäpään mukaan kehittää esimerkiksi hyvinvointiin liittyviä matkailupalveluita. ”Vaikkapa rauhoittumisen voisi tuotteistaa valtavan avarassa, upeassa suomalaisessa. Elämyksen tuottamiseen ei riitä, että kerrotaan kohteesta ja annetaan tietoa. Matkailijan pitää myös kokea ja aistia luontoa. Tässä opas voi ohjata asiakkaita.”

← Petkelsuo kuuluu valtakunnalliseen soidensuojeluohjelmaan.

Kuva: Seppo Tuominen/SYKE

Petkelsuo Hyvinkään ja Nurmijärven rajalla on karun kaunis, suuri ja melko luonnontilainen suo. Se on tyypillinen Etelä-Suomen keidassuo, jonka keskusta on reunaosia korkeammalla. Suo on syntynyt, kun turve on kerrostunut tuhansia vuosia.

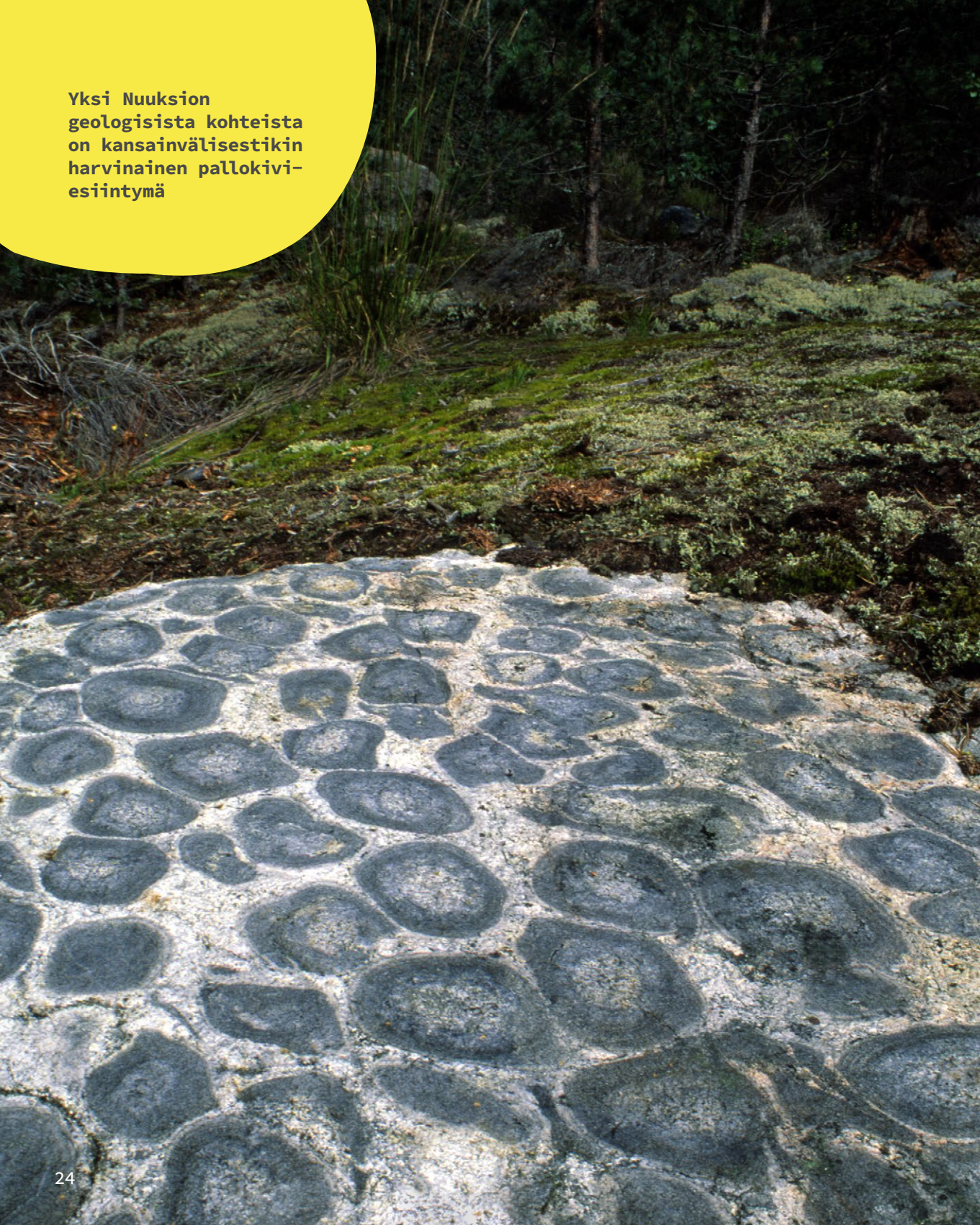
Suossa on lammikoita ja sen eteläreunalla on myös lähteitä. Alue kuuluu valtakunnalliseen soidensuojeluohjelmaan.

**Jotta
luontokohdetta
voi hyödyntää,
infrastruktuurin
on oltava kunnossa**

Tähtäpään mukaan lumikenkäretket kesällä voisivat olla hyvä aktiviteetti Petkelsuolla. Lumikengät kantavat hyvin upottavalla suolla, mutta ne eivät jätä jälkiä luontoon.

”Harva nykyihminen on ollut keskellä isoa, upottavaa suota. Monelle voi olla jo elämys selviytyä suolla vajoamatta ja kokea, miltä suo tuntuu. Oppaan johdolla voitaisiin myös tutustua suon geologiseen perustaan ja ekologiaan.” ●

**Yksi Nuuksion
geologisista kohteista
on kansainvälisestikin
harvinainen pallokivi-
esiintymä**

Nuuksion ylängön vaikuttavimpia geologisia kohteita ovat muun muassa seitsemän hiidenkirnua Sorlammilla, Vähä-Hauklammen neljä metriä korkea ja seitsemän metriä pitkä luola sekä Romvuori Nuuksion Pitkäjärven rannalla. Vuoren jyrkänteiltä rapautuneet kivet ja lohkareet ovat vierineet rannalle vyörykeilaksi. Nuuksiossa on myös kansainvälisestikin harvinainen pallokiviesiintymä, joka on arvokas opetus- ja tutkimuskohde. Koko maailmasta tunnetaan alle 200 pallokiviesiintymää. Pallokivi on rakenteeltaan erikoinen magmakivilaji, jonka syntyä ei pystytä täysin selittämään. Myöskään sen ikää ei tiedetä. Seudulla on myös mielenkiintoisia suokohteita.

8. Nuuksion järviylänpö

Geologisista kohteista retkeilykartta

Geologian tutkimuskeskus GTK on tehnyt Nuuksion järviylängön alueelta geologisen retkeilykartan ja opaskirjan. Karttaan on merkitty 104 geologista kohdetta, joista monesta on valokuvat. Kartassa on myös vaellusreitit ja muuta tietoa retkeilijöille.

Luontokeskus Haltiassa koululaisille on tarjolla Jääkauden jälkiä -opastuksia, mutta Nuuksion mielenkiintoisesta ja monipuolisesta geologiasta huolimatta alueella toimivista luonto-opaista ja retkien järjestäjistä kukaan ei tällä hetkellä erityisesti markkinoi järjestävänsä geologisia kierroksia tai retkiä. ●

Kaikkia kohteita ei voi hyödyntää

Uudellamaalla on myös geologisesti arvokkaita paikkoja, joita matkailuyrittäjät eivät voi hyödyntää. Kohteet voivat sijaita yksityisillä mailla, ja omistajat eivät halua sinne matkailijaryhmiä. Niihin voi olla liian hankala mennä, koska ne ovat yksityisten teiden päässä tai kulkureitit ovat metsittyneet.

Korsvikkyrkan Loviisassa sekä Vihdin Konianvuori ja Ylimmäisten muinaisranta ovat esimerkkejä geologisesti kiinnostavista kohteista, joihin ei käytännössä kannata tai ole mahdollista rakentaa matkailupalveluita.

Käytännön vinkkejä geomatkailuyrittäjille

Tarinallista

Harva jaksaa innostua siirtolohkareen tuijottamisesta. Geologian saa eläväksi liittämällä siihen tarinoita. Niitä voi ammentaa esimerkiksi kansanperinteestä, historiasta, kulttuurista ja arkipäivän asioista. Suomen kansalliskaunotar Armi Kuusela toi Askolan hiidenkirnut suuren yleisön tietoisuuteen, viinanhimoisten suomalaisten epäiltiin juovan Suomen suurimman lähdejärven kuivaksi.

Myös itsensä voi tarinallistaa. Palvelun tarjoaja voi liittyä paikkaan: opas on leikkinyt pienenä maisemissa, joissa vetää nyt kierroksia. Askolan hiidenkirnuja hoidetaan jo kolmannessa sukupolvessa. Tytyrin opas on Finnairin entinen lentokapteeni, joka katseli aikaisemmin maapalloa yläilmoista ja kiinnostui geologiasta.

Ruokaankin voi liittää tarinoita

Ruoankin voi tarinallistaa. Saimaan ja Lahden ammattikorkeakoulut järjestivät yhteisen Georuoka elämyksenä -kurssin. Osana tätä restonomiopiskelijat loivat mustikkaisen jälkiruoan "Hentusenpesän", joka liittyy paikalliseen legendaan. 1800-luvun lopulla Saimaalla oli rosvoja, jotka Matti Hentusen johdolla ryöstelivät rantamien taloista voita, villoja ja leipää. Varastamansa tavarat he veivät myytäväksi muun muassa Lappeenrantaan ja Mikkeliin. Ryöstelijä piileksi Pihlajasalossa luolassa, joka tunnetaan edelleen nimellä Hentusen pesä. Tarinan mukaan

lähisen talon emäntä sai houkuteltua Hentusen luolastaan keittämällä kahvia. Kahvin tuoksu johdatteli Hentusen torppaan, josta virkavalta hänet nappasi.

Opiskelijat ovat kehittäneet Saimaalla sijaitsevien geokohteiden ympärille muitakin ruoka- ja juoma-tuotteita yhdessä Saimaa Geoparkin kanssa.

Havainnollista ja tuota elämyksiä

Geologia tulee lähelle, kun sen sitoo nykyaikaan ja tavallisiin asioihin ympärillämme. Kuinka monta mineraalia tarvitaan älykännykkään? Miksi huulipunaan käytetään kalkkikaivoksen tuotoksia? Miltä suo tuntuu? Minkälaista on kokea keskellä jääkauden muodostamaa suppaa syvä hiljaisuus, jolla voisi "kalibroida" korvansa?

Älä pelkää geologiaa

Ei tarvitse olla yliopistollista arvosanaa geologias-ta, jotta pystyisi kertomaan mielenkiintoisia asioita vaikkapa luonnonmuodostelman synnystä. Kalliokiipeilijöitä voi kiinnostaa, mihin he köytensä ripustavat. Kanoottiretkeilystä voi tulla entistä antoisampaa, kun saa tietää, kuinka vesistö on syntynyt.

Älä myöskään ylikorosta geologiaa

Geomatkailun käsitettä ei kannata väenvängällä tyrkyttää asiakkaille. Moni kokee olevansa ennen kaikkea luontomatkailija eikä geoturisti, vaikka olisikin kiinnostunut jännittävistä kivimuodostelmista.

Geologia on kuitenkin matkailun ammattilaiselle oiva lisätyökalu sisältöjen kehittämisessä.

Paketoi ja tee yhteistyötä

Pienyrittäjälle on usein kannattavaa tehdä yhteistyötä muiden yrittäjien kanssa. Näin voi syntyä vetovoimaisempi matkailutuote. Esimerkiksi opas vetää retken, jolle kahvilayrittäjä tekee eväät. Geologiseen kohteeseen tutustumiseen voi yhdistää vaikkapa käynnin paikallisella omenatilalla. Hedelmien kasvuksellakin voi olla yhteys geologiaan, sillä maaperä vaikuttaa omenapuiden kasvuun.

Retkivarusteiden hankintaa voi jakaa useamman yrittäjän kesken. Yhdessä ja ristiin markkinoimalla tavoittaa suuremman potentiaalisen asiakaskunnan.

Verkostoidu ja vaikuta

Paikallisista matkailuviranomaisista, järjestöistä ja oppilaitoksista voi löytyä yrittäjälle hyödyllisiä yhteistyökuvioita. Luonto- ja muista harrastus- sekä perineneuroista voi saada asiantuntijaoppaita ja ideoita yhteistyöhön. Esimerkkejä tällaisista yhdistyksistä ovat Lohjan seudulla toimiva Kiviharrastajien seura

ja Helsingin seudun lintutieteellinen yhdistys Tringary., joka ylläpitää Hangon Tulliniemessä lintuasemaa.

Oppilaitoksissa voidaan toteuttaa opintoihin liittyviä hankkeita, joista saattaa olla hyötyä yrittäjille. Niihin voi tarjota ideoita ja ehdottaa yhteistyötä. Esimerkiksi Saimaan seudulla Humanistisen ammattikorkeakoulun, Humakin, opiskelijat keräävät paikallisia tarinoita ja kansankertomuksia, joita matkailuyrittäjätkin voivat hyödyntää palveluidensa sisällöissä. Kiljavan opiston erä- ja luonto-opaskursilla on muun muassa tehty oppilastyönä Sääksjärven saareen tulipaikka, jota voivat käyttää myös luontomatkayrittäjät.

Peruskoulujen opetussuunnitelmaan kuuluva ilmiöoppiminen voi lisätä kysyntää erilaisille koululaisille suunnatuille sisältö- ja muille palveluille.

Yhdessä muiden luontoyrittäjien kanssa lobbaamalla voi saada päättäjät investoimaan luontomatkailun infrastruktuuriin, kuten polkuihin, nuotiopaikkoihin, esitteisiin ja nettisivuihin.

Muun muassa ELY-keskuksista, Suomen Yrittäjiltä ja Suomen yrittäjäkummit -yhdistyksestä voi kysyä neuvoja yleisesti yritystoiminnasta. ●

Lähteet ja lisätietoja

Askola-Seura ry. Askolan hiidenkirnut. Saatavissa: hiidenkirnut.fi/

Business Finland. Luontomatkailu lyhyesti. Saatavissa: businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/tuotekehitys-ja-teemat/luontomatkailu/luonto-matkailulyhyesti/

Business Finland. Kestävä matkailu lyhyesti. Saatavissa: businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/kestava-matkailu-lyhyesti/

Business Finland. Kestävän matkailun periaatteet. Saatavissa: www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/kestavan-matkailun-periaatteet/

Business Finland. Sustainable Travel Finland -ohjelma. Saatavissa: www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sustainable-travel-finland/

Finlex. Yksityistielaki. Saatavissa: finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180560

Global Geoparks Network. www.globalgeopark.org

Green ideas for tourism in Europe. Sustainable tourism. Saatavissa: www.greentourism.eu/fi/Post/Name/SustainableTourism

Husa, J., Teeriaho, J. 2014. Luonnon ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet Uudellamaalla. Suomen ympäristökeskus. Saatavissa: helda.helsinki.fi/handle/10138/167012

- Kejonen, A. 2007. Geologiset kohteet. Karttakeskus.
- Kejonen, A., Kesäläinen, T., Kielosto, S., Lahti, S.I. & Salonen, V. 2015. Suomen luolat. Salakirjat.
- Lauhanvuori-Hämeenkanas Geopark. www.lauhanvuori.region.fi
- Metsähallitus. Ainutlaatuinen Torholan kallioalue. Saatavissa: luontoon.fi/karkali/luontojanahtavyudet/ainutlaatuinentorholankallioalue
- Metsähallitus. Kestävän matkailun periaatteet. Saatavissa: metsa.fi/kestava-luontomatkat
- Metsähallitus. Luonnossa liikkuminen. Saatavissa: metsa.fi/luonnossa-liikkuminen
- Metsähallitus. Luontomatkatilun yritys-toiminta valtion alueilla. Saatavissa: metsa.fi/luontomatkatilun-yritystoiminta
- Metsähallitus. Luontomatkatiluyritysten toiminta suojelualueilla. Saatavissa: www.metsa.fi/luontomatkatiluyritykset-suojelualueilla
- Mäkinen, K., Teeriaho, J. & Rönty, H. 2011. Valtakunnallisesti arvokkaita tuuli- ja rantakerrostumat. SUOMEN YMPÄRISTÖ 32/2011. Saatavissa: helda.helsinki.fi/handle/10138/37025
- National Geographic. Geotourism. Saatavissa: www.nationalgeographic.com/maps/geotourism/
- National Geographic Traveler & TIA. 2003. Geotourism: The New Trend in Travel. National Geographic Traveler & Travel Industry Association of America 42. Saatavissa: <http://www.egret.us/clinton/Geotourism%20The%20New%20Trend%20in%20Travel.pdf>
- Petrell, L. 2006. Espoon arvokkaat geologiset kohteet. Espoon ympäristökeskus, monistesarja 2/2006.
- Reiseanalyse 2014. Erste Ausgewählte Ergebnisse der 44. Reiseanalyse zur ITB 2014. Saatavissa: reiseanalyse.de/wp-content/uploads/2017/09/RA2014_ErsteErgebnisse_DE.pdf
- Retkipaikka. www.retkipaikka.fi
- Rokua Geopark. www.rokuageopark.fi
- Räsänen, P. (toim.). 2018.: Salpausselästä UNESCO:n geopuistokohde. Salpausselkä Geopark -esiselvit-yshankkeen loppuraportti. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 36. Saatavissa: theseus.fi/bitstream/handle/10024/142303/LAMK_2018_36.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Saimaa Geopark. www.saimaageopark.fi
- Salpausselkä Geopark. www.salpausselkageopark.fi
- Sivonen, S. 2013. GEOPARK – uusi mahdollisuus maaseudun luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämiseen. MAASEUDUN UUSI AIKA 1/2013. Saatavissa: www.mua-lehti.fi/arkisto/1-13/MUA_2013_1_ka_Sivonen.pdf
- Suomen kansallinen geologian komitea. www.geologia.fi
- Särkkä, S., Konttinen, L. & Sjöstedt, T. 2013. Luonnonlukutaito – luo liiketointaa vihreästä hyvinvoinnista, Sitra 2013. Saatavissa: sitra.fi/julkaisut/luonnonlukutaito-luo-liiketointaa-vihreasta-hyvinvoinnista/
- Tiippana, A. 2018. Saimaa geoparkin alueella toimivien yrittäjien näkemykset vastuullisesta matkailusta. Karelia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Saatavissa: theseus.fi/bitstream/handle/10024/158807/Tiippana_Anna_2018_12_18.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tuulentie, S. & Saarinen, J. (toim.). 2005. Kestävät käytännöt matkailun suunnittelussa ja kehittämisessä. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 20. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2005/mwp020.htm>
- Tyrväinen L., Sievänen, T., Konu, H., Aapala, K., Ojala, O., Pellikka, J., Reinikainen, M., Lehtoranta, V., Pesonen, J. & Tuohino, A. 2018. Uudet keinot metsä- ja vesialueiden kestävän virkistys- ja matkailukäytön kehittämiseksi ja turvaamiseksi -Loppuraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 88/2017. Saatavissa: tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=23805
- Tytyri Elämyskaivos. www.tytyrielamyskaivos.fi
- Unesco. Global Geoparks. Saatavissa: unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/unesco-global-geoparks/
- Visit Finland. 2014. Kesän luontoaktiviteettien kehittämisstrategia 2015-2018. Matkailun edistämiskeskus. Saatavissa: visitfinland.fi/wp-content/uploads/2015/01/Kes%C3%A4n-luontoaktiviteettien-kehitt%C3%A4misstrategia2015-2018-copy.pdf
- Valtioneuvoston kanslian kestävän kehityksen sivusto www.kestavakehitys.fi
- Ympäristöhallinnon verkkopalvelu. Jokamiehen oikeudet. Saatavissa: ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Jokamiehenoikeudet
- Ympäristöhallinnon verkkopalvelu. Konianvuori. Saatavissa: [ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Konianvuori\(5797\)](http://ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Konianvuori(5797))